

VAKMANSCHAP

SPECIAL 'VAN OGS NAAR IBGS'

Met deze nieuwsbrief informeren wij je over de ontwikkelingen en resultaten van projecten die binnen het thema Vakmanschap vallen of daaraan raken. Deze special staat in het teken van Incidentbestrijding Gevaarlijke Stoffen (IBGS) en de veranderingen die op dat vlak hebben plaatsgevonden. We laten diverse collega's uit het veld aan het woord over de veranderingen die de afgelopen jaren zijn geïmplementeerd in de regio's.

Implementatie visie

Hoe gaat het?

In december 2013 is door de Raad van Brandweercommandanten (RBC) de meerjarenvisie Incidentbestrijding Gevaarlijke Stoffen (IBGS) vastgesteld. Om deze visie praktisch te implementeren, is een handreiking met leidraad ontwikkeld. Hierin is aangegeven wat er van de regio's wordt verwacht bij de invulling van de verschillende operationele functies en eenheden in de nieuwe IBGS-organisatie. De regio's zijn aan de slag gegaan met de implementatie. Hoe gaat dat? We vragen het Marcel Verspeek die als sectormanager Incidentbestrijding in Midden- en West-Brabant en portefeuillehouder IBGS in de Programmaraad Incidentbestrijding nauw bij dit thema is betrokken.

Stip op de horizon

Naar aanleiding van de nieuwe visie op IBGS is onder meer de les- en leerstof voor Manschap aangepast. Mensen worden nu volgens deze nieuwe les- en leerstof opgeleid.

Volgens Verspeek is het dan ook belangrijk dat nieuwe mensen niet in

oude patronen vallen maar het geleerde op de werkplek kunnen toepassen. 'Als regio krijg je te maken met mensen die volgens de nieuwe visie zijn opgeleid en terecht kunnen komen in een organisatie die nog op de "oude" manier werkt. Logisch, want dit soort veranderingen kosten tijd. De visie is weliswaar omarmd maar in het land zijn we nog niet overal klaar. Zo zijn we in onze regio druk met de implementatie maar gezien we een hoog risicoprofiel hebben en 1500

repressieve medewerkers, duurt het even voordat we de stip op de horizon bereiken.'

Veel praktijkgericht

Volgens Verspeek is het belangrijk dat de mensen op straat met de nieuwe manier van werken uit de voeten kunnen. 'We proberen onze medewerkers dan ook te betrekken bij de implementatie. Niet iedereen hoeft alles te kennen en te kunnen en het mag efficiënter en eenvoudiger. Het oude OGS is wel heel ingewikkeld gemaakt en dat moest anders! Met die blik is de visie IBGS geschreven, die is veel praktijkgericht. Rondom het gebruik van gaspakken waren we altijd zo druk met procedures terwijl zelden een inzet nodig was. We oefenden dus zaken die nauwelijks voorkwamen. Want, wat doen we nou eigenlijk als brandweer? Wij redden, stabiliseren, meten en ontsmetten. Opruimen doen we niet, dat doen anderen voor ons wat betekent dat we niet alles hoeven op te lossen voor anderen. Blijf dus bij je eigen werk.'

Verstand op de eerste plaats

Als Verspeek collega's in het land spreekt, merkt hij dat iedereen blij is: we gaan weer normaal doen. Het verstand komt weer op de eerste plaats. 'We hadden OGS zo ingewikkeld gemaakt, dat mensen bang werden gemaakt. Je hoefde maar een naam te noemen en er werd een gaspak aan gekoppeld terwijl dat helemaal niet nodig was. Er kan al zoveel met je gewone middelen in je tankautospuiter en hulpverleningswagen.' Verspeek vindt het dan ook belangrijk op zaken te trainen die, afhankelijk van je risicoprofiel, redelijkerwijs voor gaan komen en niet op zaken die nauwelijks voorkomen. 'Het gaat om kennis en kunde, niet om de spullen. Het is volgens mij beter om goede afspraken met elkaar te maken over samenwerking. Want als het dan een keer nodig is, dan kun je andere regio's vragen om assistentie te verlenen. Daarnaast is het van belang om afspraken te maken met private partijen zodat je van hun specifieke kennis en middelen gebruik kunt maken. Zorg dat je de juiste mensen weet te vinden zonder allerlei moeilijke convenanten.'

De veranderingen

Hieronder staan de veranderingen opgesomd. Soms betreft het alleen een naamswijziging en soms concrete veranderingen bij de operationele inzet. In het document '[Van OGS naar IBGS](#)' staat uitgebreid omschreven wat de veranderingen precies inhouden. In de tabel hieronder een beknopt overzicht van de wijzigingen.

Tabel: Overzicht van OGS naar IBGS; van oud naar nieuw.

(van) oud	>	(naar) nieuw
Ongevalsbestrijding gevaarlijke stoffen (OGS)	>	Incidentbestrijding Gevaarlijke stoffen (IBGS)
Ongeval	>	Incident
Ontsmetting/decontaminatie	>	Schoonmaken
Ontsmet	>	Schoon
Besmet/besmetting	>	Vuil of vervuild/vervuiling
Slachtoffer-ontsmetting	>	Slachtofferbehandeling
Nood-deco	>	Schoonmaken bij noodsituaties
Meetplanorganisatie/ meetplanleider (MPL)	>	Verkenningseenheid aangestuurd door een Coördinator verkenningseenheid (CVE)
Chemiepak/chemicaliënpak	>	Vuilwerkpak (VWP)
Veel extra spullen	>	Standaardbepakking TS en middelen van HV
Procedure OGS	>	6A-regel (zie onder)
Opschaling OGS	>	Opschaling IBGS
Protocollen en procedures	>	Gevaren inschatten
Gebiedsindeling	>	Hot zone (rood), warm zone (oranje), cold zone (groen)
Opstellijn	>	Voorlopige en definitieve opstellijn
Ontsmettingsveld/decoveld	>	Niet meer van toepassing
Deco-container	>	Basisontsmettingseenheid (BOE)
Standby-ploeg	>	Standby-ploeg niet basis bij IBGS
Geen pitstop	>	Pitstop (korte pauze)

Figuur: 6A-regel: veilig optreden samengevat in zes stelregels

Dichter bij praktijk

Manschap a

Van ongevalsbestrijding gevaarlijke stoffen (OGS) naar incidentbestrijding gevaarlijke stoffen (IBGS). Van een chemiepak naar een vuilwerkpak. Van een ontsmettingsveld naar een hot-warm-cold zone-indeling. Wie vanaf 2017 de leergang Manschap a volgt, krijgt te maken krijgen met de andere benadering van IBGS en krijgt vernieuwde lesstof van de Brandweeracademie.

'Terug naar de basis'

'Tot voor kort bestond de kerntaak OGS vooral uit het werken in chemiepak en de procedures die hierbij horen. Nu behandelen we binnen de kerntaak IBGS veel verschillende onderwerpen op het gebied van gevaarlijke stoffen. Het gaat nu vooral om goed verkennen en het herkennen van gevaren en problemen', zo trappen Manon Oude Wolbers en Cees Schaap af. Schaap, instructeur en als inhoudelijk expert betrokken bij de ELO en Oude Wolbers, decaan en docent bij het IFV, zijn nauw betrokken bij de totstandkoming van de gloednieuwe leergang Manschap a IBGS. 'Door deelnemers kennis te laten maken met gevaarlijke stoffen in verschillende situaties, worden zij veel breder inzetbaar', zo vervolgt Oude Wolbers. 'Voor welke klus kom je eigenlijk? Welk probleem kom je oplossen? Je laat deelnemers hierdoor meer nadenken en je leert ze om gevaren te herkennen. Een grote verbetering ten opzichte van de oude opleiding.'

IBGS in de ELO

'Eind 2016 is de laatste hand gelegd aan de nieuwe Manschap a, waarin de visie IBGS geheel doorgevoerd is. Iedereen die in 2017 Manschap a volgt, wordt opgeleid volgens de nieuwe kijk op IBGS. Vanaf januari 2017 wordt de les- en leerstof van Manschap a gefaseerd via de elektronische leeromgeving (ELO) aangeboden', zo legt een enthousiaste Schaap uit. 'Inmiddels heeft de ELO veel meer inhoud, wat heel waardevol is voor de opleiding IBGS. Er worden meer onderwerpen aangetipt zoals radioactiviteit, lithium-ion batterijen, drugs et cetera. Daardoor krijgen deelnemers een veel breder aanbod, in verschillende omstandigheden en zonder opsmoeding te werk te gaan. Dat maakt het veel leuker!'

Dichter bij de praktijk

'En je komt veel dichter bij de praktijk', vult Oude Wolbers aan. 'Er werd zoveel tijd besteed aan het aan- en uitkleden terwijl je dat in de praktijk nauwelijks nodig had. Nu het chemiepak uit de lesstof is gehaald, is er veel meer ruimte om aandacht te besteden aan 'goed verkennen', waar moet je nu op letten als manschap? Hiermee wordt de 'hype' van gevaarlijke stoffen afgehaald omdat deelnemers beter gaan begrijpen hoe ze gevaren kunnen herkennen. Voor het veilig optreden introduceren we de 6A-regel (zie eerdere afbeelding), een nieuwe vorm voor de oude procedure OGS. Ook sluiten we met IBGS zoveel mogelijk aan op schoon werken. Volgens de nieuwe visie IBGS wordt bij klein IBGS alleen de TS gealarmeerd maar kun je altijd een hulpverleningsvoertuig, OvD of AGS laten komen als je meer nodig hebt. Dat doen we bij brand ook.'

Schaap beaamt dat meteen: 'Meer terug naar de basis dus en met gezond verstand kijken naar het eigenlijke probleem.'

Iedereen mee in het nieuwe denken

Oude Wolbers: 'We willen deelnemers dus meer begrip(pen) bijbrengen en hen leren wat ze kunnen tegenkomen in de praktijk. Dat betekent wel dat het lesprogramma staat of valt met een goede enscenering. Zo hebben we in december geoefend met gaslekkages, maar hoe ensceneer je het scenario zo dat het op de echte praktijk lijkt? Ook een oefening in een industriële omgeving moet je ruim van tevoren gaan organiseren en voorbereiden om het gewenste leereffect te halen. Verder is het erg belangrijk om gebruik te maken van echte verpakkingen en etiketten die manschappen ook in de praktijk tegenkomen, en dat is niet altijd een oranje Kemler-bord. Het draait daarbij écht om vaardigheden als herkennen van gevaren, stellen van de juiste prioriteiten, toepassen van de 6A-regel, vinden van een veilige oplossing voor het probleem. Deelnemers leren om vanuit kennis beslissingen te nemen, en niet door onwetendheid af te wachten.' Maar niet alleen deelnemers krijgen te maken met de nieuwe kijk op IBGS, ook examencommissies. 'Voor examinatoren en examencommissies zijn er dan ook speciale trainingsprogramma's in ontwikkeling die zij moeten volgen om op de juiste manier examenkandidaten te kunnen beoordelen. Logisch, want iedereen moet mee in het nieuwe denken en het nieuwe optreden bij incidenten met gevaarlijke stoffen!'

Ontsmetten

IBGS en schoon werken

Als je tijdens een IBGS inzet flink vervuild wordt, kom je schoon mee terug naar de kazerne. Dat was een van de doelstellingen toen in Veiligheidsregio Zuid-Limburg gestart werd met schoon werken. Op dat moment waren twee gaspakkenteams met apparatuur aan vervanging toe en was er een containerunit in opbouw. De link tussen deze twee projecten was snel gelegd. Thei Weelen, kazernechef in Born en Stein en coördinator waterongevallen, was verantwoordelijk voor

het implementatieproces. 'Wij kwamen tot de conclusie dat die gaspakken weinig werden ingezet, zo eens in de vijf jaar', zo legt Weelen uit.' Dat betekende dus heel veel oefenen voor weinig inzetten en niet makkelijk meekunnen in de laatste ontwikkelingen.' Zoals Verspeek het al verwoordde in het eerste artikel: 'We redden, stabiliseren, meten en ontsmetten.'

Gaspakkeninzet uitbesteden

In Zuid-Limburg werkten ze daarom al samen met de bedrijfsbrandweer van een groot chemiebedrijf Sitech, die gaspakteam-inzetten voor hen deed. Weelen: 'Vanaf nu doen zij standaard de gaspakkeninzet, wij de ontsmetting. Voor ons een goede samenwerking. Want voor die mensen is een gaspakkeninzet gesneden koek, omdat ze dagelijks met chemicaliën werken. Onze regio heeft dus geen eigen gaspakteams meer en zo konden wij ons richten op een eigen containerunit voor ontsmetten en schoon werken. Ieder zijn eigen expertise.'

Aangepaste BOE

De containerunit die al in opbouw was voor de Basis Ontsmettingseenheid (BOE) is aangepast voor het 'schoon werken' dat sinds enige tijd de aandacht binnen Brandweer Nederland heeft. 'Dit is de kleinst mogelijke inzetvariant die we kennen. Je ziet dat ook terug in onze procedure 'schoon werken', hier rukken namelijk slechts twee personen met de container uit. De BOE was hier oorspronkelijk niet voor bedoeld. Nog tijdens de opbouw van de container hebben we het ontwerp op schoon werken aangepast. Het idee was om de containerunit te gebruiken voor het schoonmaken bij alle 'vuile klussen' waarbij het afspoelen na afloop van de inzet wenselijk is. Denk bijvoorbeeld aan een brand met asbest of een inzet in een gierkelder. Ontsmetten wordt schoonmaken en komt steeds dichterbij schoon werken.'

Gezond blijven

Weelen heeft zich vooral beziggehouden met het concept van de containerunit en de wijze waarop deze zou worden geïmplementeerd in de organisatie. 'Ik had veel hulp van collega's zoals Kees van Raak, hij richtte zich vooral op alle praktische zaken. Je doet het immers niet alleen, het raakt de hele organisatie.' En dat wierp zijn vruchten af. 'Nu hebben we namelijk een moderne en mobiele containerunit in Born en een in Vaals die allebei een uitruktijd van vijf minuten hebben. Een belangrijke stap in het kader van veilig werken.'

Basis Ontsmettingseenheid

Als de Ovd aangeeft dat er wordt gewerkt in vieze rook of met gevaarlijke stoffen, dan wordt de containerunit erbij gehaald. Weelen: 'Soms gebeurt dat iets te laat, dan moet de ploeg wachten. Maar we zijn nu zo'n anderhalf jaar operationeel en we zien dat er steeds vaker aan gedacht wordt. Het moet wel zinvol zijn, dus standaard bij elke brand de containerunit inzetten, heeft geen zin. De BOH wordt ingezet voor de ontsmetting van burgers, de ontsmetting van chemie- en gaspakdragers, de ontsmetting van specifiek met asbest besmette personen én schoon werken natuurlijk.'

Je wordt ontzorgd

Ook in de opleidingen krijgen in Zuid-Limburg alle mensen met schoon werken te maken. Weelen: 'Iedereen wordt met schoon werken opgeleid en onze school is er helemaal op ingericht met een scheiding tussen het schone gedeelte en het vervuilde gedeelte. Voor alle nieuwe cursisten is het dan ook vanzelfsprekend, alleen voor de huidige mensen niet. Het moet echt nog tussen de oren komen om het als automatisme in de overwegingen mee te nemen. Iedereen moet eraan denken, niet alleen de officier van dienst of de bevelvoerder maar ook de centralisten en de manschappen. Als je er op tijd aan denkt de BOE in te zetten, is schoon werken een standaard onderdeel van je werk. Je hebt geen probleem, je wordt juist ontzorgd! Het betekent voor ons dat we een professionele slag hebben gemaakt met schoon en veilig werken. Als achteraf blijkt dat asbest is vrijgekomen, dan is dat voor ons geen probleem. Wij zijn door 'de straat' geweest.'

Voor en door eigen mensen

Arbeidshygiënecontainer

Je neemt een bestaande container die ergens in een hoek staat en zelden wordt gebruikt. Samen met de jongens van de uitruk bouw je deze container om als arbeidshygiënecontainer. Je bedenkt samen welke middelen nodig zijn om schoon naar huis te kunnen gaan na een inzet. Een jaar later is de container klaar voor gebruik... Een waargebeurd verhaal? Jazeker. Met Theo Schippers, ploegchef in de 24-uursdienst, als een van de hoofdrolspelers. Naar aanleiding van buitenlandse onderzoeken wordt in Veiligheidsregio Kennemerland sinds 2014 gewerkt aan een groot project op het gebied van arbeidshygiëne en schoon werken. In dat kader gaf Frans Schippers, directeur VR Kennemerland, Theo Schippers, een projectleidersrol en de opdracht een bestaande container om te bouwen. Deze moest zó gevormd worden dat brandweermensen na een inzet direct ontsmet kunnen worden. Theo Schippers: 'Het gaat om onze eigen gezondheid dus mochten we de inrichting zelf bedenken.'

Bewustwording op gang brengen

'Met een eerste presentatie aan alle collega's is het bewustwordingsproces op gang gebracht', zo legt Schippers uit. 'Het is immers een vrij nieuw thema binnen de brandweer in Nederland dus moet het eerst tussen de oren komen. Intussen hebben wij rond kunnen kijken. Zo waren ze in Amsterdam-Amstelland al een stap verder en konden wij bij hen in de keuken kijken. Met hun geleerde lessen hebben wij wat andere keuzes gemaakt. Daarnaast hebben we onszelf de vraag gesteld: Wat hebben wij nou praktisch nodig om gezondheidsrisico's te beperken?'

Ontsmetting op plaats incident

'We moesten precies weten welke middelen in de container nodig zijn om schoon naar huis te kunnen nadat mensen bevuild zijn geraakt door rook en roet', zo vervolgt Schippers. 'We hebben gekeken naar wat een brandweerman aan heeft, zoals bluspak, ademlucht, handschoenen, onderkleding en helm. Op deze manier is de container ontworpen en ingericht, zodat we arbeidshygiëne altijd toepassen op plaats incident: echt alles gaat mee in de container. Qua hygiëne is dat een grote vooruitgang.'

Tussen de oren?

Sinds mei 2016 is de arbeidshygiënecontainer operationeel en is de regio twee evaluaties verder. Is de vraag 'Kunnen wij samen oud worden?' met het project en de middelen die jullie hebben, beantwoord? Schippers: 'Voor een groot deel wel. Een goede ontsmetting is van groot belang voor de totale arbeidshygiëne. We merken dat procedures altijd tussen de oren moeten komen, ook in dit geval. Maar het wordt steeds makkelijker. De container wordt vervoerd door vrijwilligers en heeft een opkomsttijd van 20 minuten. In eerste instantie start de bevelvoerder of officier van dienst de procedure op. Maar we merken steeds vaker dat ploeggenoten er ook aan denken. Aan het begin van het proces de container meenemen, dat is een grote les geweest dit afgelopen jaar. En de succesfactor? Dat is de geboorte van het proces vanuit de repressieve dienst. We hebben het zelf mogen bedenken. En het werkt meteen!'

En verder nog

Linken

- ['Van OGS naar IBGS': de verschillen op een rij](#)
- [Contactgegevens vakgroep IBGS](#)
- [Bijscholing IBGS](#)

Memoryspel

Wat zijn de verschillen en overeenkomsten tussen OGS en IBGS? Wat zijn de gevolgen van IBGS?

Speel het IBGS-memoryspel en u ziet de antwoorden op deze vragen in één oogopslag. Neem voor meer informatie contact op met sabine.kok@ifv.nl

Items voor een volgende nieuwsbrief?

Heb je een leuk item over ons vakmanschap dat je wilt delen met de collega's in het land, mail dan naar: j.vantzand@brandweernederland.nl

De nieuwsbrief automatisch ontvangen?

Wil je de nieuwsbrief automatisch ontvangen, mail dan naar: j.vantzand@brandweernederland.nl.

Colofon

Redactie: Jacquélien van 't Zand, Marieke van der Horn, Mariëlle van der Wijngaard en Tonnie Wold.